

Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se
(kopia till a.iu@regeringskansliet.se)

Remissyttrande över SOU 2026:23 Tolkavgift och förbud mot barntolkning

Juridiska institutionen vid Umeå universitet har haft uppdraget att bereda remissyttrande över betänkandet SOU 2026:23 Tolkavgift och förbud mot barntolkning. Yttrandet har utarbetats av docent Görel Granström, jur.dr. Fanny Holm och jur.dr. Ulrika Sanden.

Sammanfattning

Juridiska institutionen tillstyrker förslaget om förbud mot barntolkning, men avstyrker förslaget till lag om tolkavgift. Utredningen har i den delen inte i tillräcklig utsträckning visat att det integrationspolitiska målet kan uppnås genom införandet av en sådan avgift.

Genomförs förslaget till lag om tolkavgift delar Juridiska institutionen utredningens bedömning att uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden ska vara sekretessreglerad, men avstyrker förslaget till ny sekretessbestämmelse.

Förbud mot barntolkning

Juridiska institutionen instämmer med utredningens bedömning och motivering avseende förbud mot barntolkning. De negativa konsekvenserna för barnet och risken för felaktiga beslut överväger eventuella positiva effekter.

Tolkavgift

Juridiska institutionen avstyrker förslaget till lag om tolkavgift.

Utredningen föreslår i enlighet med direktiven att utgångspunkten ska vara att en tolkavgift tas ut för tolkning av talade språk vid ärendehandläggning för personer som varit folkbokförda i Sverige i minst sex år. Syftet anges vara att ”det integrationspolitiska målet, av vilket det framgår att kunskaper i svenska språket är prioriterade för möjligheterna att integreras i samhället, ska återspeglas i användandet av tolk” (Dir. 2025:16).

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-1146-26
Ert dnr A2026/00510

Juridiska institutionen menar dock att utredningen inte i tillräcklig utsträckning visar att de förslag som ges har förutsättningar att bidra till ökad integration. Juridiska institutionen delar utredningens farhågor om att en avgift kan få motsatt effekt, t. ex. att enskilda undviker viktiga samhällskontakter och att administrationen av avgiften kan bli kostsam. I likhet med utredningen (sid. 200) ser Juridiska institutionen det också som problematiskt att personer med olika språk kan komma att behandlas olika, då den som talar ett språk som myndigheternas personal själva behärskar (t.ex. engelska), får en fördel. Detta rimmar illa med likhetsprincipen i regeringsformen.

Det saknas en analys av i vilken mån avgifter är en lämplig och effektiv metod för att uppnå integration på språkområdet, och en jämförelse med andra alternativ, t.ex. på utbildningsområdet. Trots uppmärksammade brister inom SFI när det gäller styrning, uppföljning och likvärdighet har förslag på reformer av dessa utbildningar inte lett till andra åtgärder än att högre krav ska ställas på kursdeltagarna (se exempelvis SOU 2022:17 och SOU 2020:66). Det är beklagligt att det inte har ingått i utredningens uppdrag att jämföra alternativ såsom de som föreslås i nämnda tidigare utredningar.

Juridiska institutionen vill också rikta uppmärksamhet mot det stora antal undantag till regeln som förslaget innehåller. Utredningen lyfter förtjänstfullt ett flertal rättsliga hinder mot tolkavgift, och föreslår undantag (i förslagets 4 §) som ses som nödvändiga för att lagstiftningen sammantaget ska leva upp till folkrättsliga krav på Sverige, exempelvis att undantag ska göras vid straffrättsliga förfaranden såväl när det gäller tolk för den tilltalade som för målsägande.

Juridiska institutionen saknar dock i denna redogörelse en mer ingående bedömning av tolkavgift i förhållande till personer med funktionsnedsättning. Juridiska institutionen delar utredningens slutsats att det föreligger hinder mot att ta ut tolkavgift vid ärendehandläggning rörande personer med funktionsnedsättning och menar att det, utöver de skäl som utredningen lägger fram, även kan föreligga hinder utifrån Sveriges folkrättsliga förpliktelser enligt inte minst funktionsrättskonventionen. En mer utförlig analys utifrån ett rättighetsperspektiv hade behövts i den här delen.

Det stora antalet undantag innebär dock att den föreslagna lagstiftningen framstår som onödigt komplicerad, vilket för med sig att rätten till tolk för den enskilda kan upplevas såväl otydlig som oförutsägbar, något som är en brist ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-1146-26
Ert dnr A2026/00510

Särskilt om förslaget rörande ny sekretessbestämmelse

Även om Juridiska institutionen menar att förslaget till lag om tolkavgift inte bör genomföras, finns det skäl att närmare diskutera en aspekt av förslaget som aktualiseras om detta skulle bli föremål för lagstiftning, nämligen förslaget om att införa en ny sekretessbestämmelse.

Juridiska institutionen delar utredningens bedömning att uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärende enligt lagen om tolkavgift ska vara sekretessreglerad, men avstyrker utredningens förslag till ny sekretessbestämmelse.

I betänkandet föreslås en ny sekretessbestämmelse i 40 kap. 7 h § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL). Enligt bestämmelsens första stycke gäller sekretess i ärende enligt lagen om tolkavgift för uppgift om en enskilds hälsotillstånd, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Enligt andra stycket gäller sekretess i övrigt i sådana ärenden för annan uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men, om uppgiften röjs.

Vid regleringen av sekretessens styrka finns det enligt utredningen anledning att skilja mellan uppgifter om en enskilds hälsotillstånd och andra uppgifter om personliga förhållanden (se s. 366). Utredningen föreslår därför två olika typer av skaderekvisit för uppgifter i ärenden om tolkavgift. Ett omvänt skaderekvisit för uppgift om en enskilds hälsotillstånd och ett rakt skaderekvisit för annan uppgift om en enskilds personliga förhållanden. Juridiska institutionen är kritisk till konstruktionen av den föreslagna sekretessbestämmelsen.

Det omvända skaderekvisitet innebär presumtion för sekretess, dvs sekretess är huvudregel. Tillämparen behöver göra en skadebedömning i varje enskilt fall och har ett ganska begränsat utrymme för sin bedömning. I praktiken innebär det att tillämparen som huvudregel inte kan lämna ut en uppgift som omfattas av en sekretessbestämmelse med omvänt skaderekvisit utan att ha kännedom om mottagarens identitet och om dennes avsikter med uppgiften.

Det raka skaderekvisitet innebär presumtion för offentlighet och att tillämparen kan göra sin bedömning inom ganska vida ramar. Tillämparen kan vanligen göra skadebedömningen med utgångspunkt i själva uppgiften och behöver därmed inte göra en skadebedömning i det enskilda fallet. Även mindre känsliga uppgifter kan dock sekretessbeläggas beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. En konsekvens av att en uppgift är förenad med ett rakt skaderekvisit är att den som begär ut en uppgift från

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-1146-26
Ert dnr A2026/00510

en myndighet vanligen inte behöver legitimera sig och tala om varför han eller hon vill ta del av en viss uppgift.

För att enskilda tjänstemän vid myndigheter ska kunna göra en korrekt sekretessprövning kommer de alltså att behöva göra en bedömning om en uppgift är att anse som "uppgift om hälsotillstånd" eller "annan uppgift om personliga förhållanden". Anses uppgiften utgöra hälsotillstånd ska det som huvudregel göras en bedömning i det enskilda fallet vilket bland annat kan innebära att be den som vill ta del av ett beslut om att legitimera sig. Anses uppgiften däremot utgöra annan uppgift om personliga förhållanden behöver tjänstemannen göra delvis andra bedömningar.

Begreppet personliga förhållanden omfattar olika typer av uppgifter om den enskilde, till exempel namn, kontaktuppgifter, folkbokföringsadress, arbetsförmåga, arbetssituation, brottslighet, familjeförhållanden, ekonomiska förhållanden, olika funktionsnedsättningar, somatisk sjukdom, psykisk sjukdom, eller missbruk av alkohol eller narkotika. I förarbetena till OSL nämns att begreppet hälsotillstånd bör framhållas i vissa sekretessbestämmelser, trots att hälsotillstånd egentligen ryms inom personliga förhållanden (prop. 1979/80:2 Del A s. 84 och 168). I rättskällorna saknas vägledande uttalanden om gränsdragningen mellan å ena sidan uppgift om hälsotillstånd och å andra sidan uppgift om andra personliga förhållanden. Utredningen synes mena att uppgifter i intyg från läkare eller psykologer och uppgifter i Specialpedagogiska skolmyndighetens bedömningar av hur en funktionsnedsättning påverkar den enskildes möjligheter att lära sig svenska är att anse som "hälsotillstånd" (se s. 366). Juridiska institutionen instämmer inte fullt ut i utredningens tolkning av begreppet hälsotillstånd, till exempel kan det diskuteras huruvida en uppgift om hur en funktionsnedsättning påverkar den enskildes möjligheter att lära sig svenska är uppgift om hälsotillstånd.

Den föreslagna bestämmelsen med olika skaderekvisit för olika uppgifter kommer att ställa höga krav på de tjänstemän som ska tillämpa bestämmelsen. Ur ett praktiskt perspektiv finns risk för att den föreslagna sekretessregleringen blir svårhanterlig. En tänkbar konsekvens av förslaget är att det kan komma att ta för lång tid för myndigheter att lämna ut begärda allmänna handlingar, vilket riskerar att stå i strid med skyndsamhetskravet i 2 kap. 16 § andra stycket tryckfrihetsförordningen.

Juridiska institutionen anser att sekretess för uppgift om enskild i ärende om tolkavgift bör utformas enhetligt och med ett omvänt skaderekvisit. I redan gällande sekretessregler som är konstruerade med sekretess för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden görs ingen skillnad i sekretessens styrka mellan uppgift om hälsotillstånd och andra personliga förhållanden (se till exempel 23 kap. 6 §, 25 kap. 1 §, 26 kap. 1 § och 28 kap. 1 § OSL). Sekretess för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärende om tolkavgift bör utformas enhetligt. Integritetskänsliga uppgifter om enskilda kan komma att hanteras i ärenden om tolkavgift. Nyss nämnda är en omständighet som

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-1146-26
Ert dnr A2026/00510

tillsammans med det till synes låga insynsintresset (se s. 364) talar för att konstruera sekretessbestämmelsen med ett omvänt skaderekvisit, dvs presumption för sekretess. Genom en sådan reglering ges samma starka sekretess som motsvarande uppgifter har inom till exempel hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Bestämmelsen bör därför ange att sekretess gäller i ärende enligt lagen om tolkavgift för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

I ärendet har dekan Ulrika Haake, samhällsvetenskapliga fakulteten, fattat beslut. Fakultetssamordnare Åsa P. Isaksson har varit föredragande.

Ulrika Haake
Dekan

Åsa P. Isaksson
Fakultetssamordnare